

העותרות:

1. פלונית

2. פלונית

3. פלונית

(כולן אסירות בבית סוהר נווה תרצה)

4. האגודה לזכויות האזרח בישראל

כולן ע"י ב"כ עוה"ד לילה מרגלית ו/או דן יקיר ו/או
דנה אלכסנדר ו/או ו/או אבנר פינצ'וק ו/או מיכל
פינצ'וק ו/או עאוני בנא ו/או לימור יהודה ו/או אשרת
מימון ו/או עודד פלר ו/או טלי ניר ו/או גיל גן-מור ו/או
נסראת דקואר ו/או נסרין עליאן

מהאגודה לזכויות האזרח בישראל

ת"ד 34510, ירושלים 91000

טל': 02-6521218; פקס: 02-6521219

- נגד -

המשיב:

שירות בתי הסוהר

ע"י פרקליטות מחוז תל אביב

עתירת אסיר

"אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח" – קהלת ח:ח

מוגשת בזאת עתירת אסירים לפי סעיף 62א לפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], התשל"ב-1971, בה מתבקש בית המשפט הנכבד להורות למשיב כדלקמן:

א. לבטל את מדיניותו החדשה, לפיה אין האסירים, ובכלל זה העותרות 1-3 (להלן, "העותרות"), רשאים לקבל ספרי קריאה, כתבי עת, עיתונים וחוברות (כגון חוברות תשבצים, חוברות סודוקו, חוברות ריקות לכתובה ועוד, להלן "חוברות") ממבקרים, הבאים לבקרם בבית הסוהר;

- ב. לבטל את מדיניותו החדשה, לפיה רשאים האסירים, ובכלל זה העותרות, להחזיק בתאם רק ספר קריאה אחד בכל עת;
- ג. לבטל את מדיניותו החדשה, לפיה אין אסירים, ובכלל זה העותרות, רשאים לקבל דיסקים (מוסיקה או סרטים בפורמט CD או DVD) ממבקרים, הבאים לבקרים בבית הסוהר, ולפיה רשאים הם להחזיק בתאם רק 10 דיסקים בכל עת;
- ד. להתיר לעותרות לקבל ספרים, כתבי עת, חוברות ודיסקים ממבקרים, הבאים לבקרים בבית הסוהר, ולהתיר להן להחזיק כמות סבירה של ספרים ודיסקים בתאיהן.
- ה. להעביר לידי העותרות 1-4 את "רשימת הספרים שנפסלו", המוזכרת בסעיף 2(ה) לפקודה 04.50.00 לפקודות הנציבות ("ספרים, כתבי עת ומשחקי חברה לאסירים").

ואלה נימוקי העתירה:

מבוא

- עניינה של עתירה זו הוא מדיניות חדשה ובלתי-חוקתית של המשיב, לאסור על אסירים לקבל ספרי קריאה ודיסקים ממבקרים, ולאסור עליהם להחזיק בתאיהם יותר מספר קריאה אחד ו-10 דיסקים בכל רגע נתון. על פי מדיניות חדשה זו, על האסירים כולם לרכוש ספרים חדשים אך ורק דרך מרכז המכר של בית הסוהר, או להסתפק במבחר המצומצם, המצוי בספריית בית הסוהר.
- יצוין, כי בנוסף על ספר הקריאה האחד, רשאי אסיר להחזיק ברשותו 4 ספרי דת; וכן 4 ספרי לימוד, אם הוא משתתף במסגרת לימודית פורמאלית. אסיר, אשר אינו מעוניין בספרי דת, או אשר אינו מעוניין בספרים המצויים בספריה, מנוע מלהגדיל את כמות ספרי הקריאה האישיים אותם הוא רשאי להחזיק. על פי המדיניות, הנהוגה היום בבית סוהר נווה תרצה, ספרים, המושאלים מספריית בית הסוהר, אינם נמנים במסגרת מגבלות אלה; אולם מתשובת המשיב לפניית הח"מ (2/ע) עולה ספק באשר לעמדת המשיב בעניין זה.
- מדיניות זו של המשיב פוגעת קשות, ובאופן בלתי מידתי, בזכויות יסוד חוקתיות של האסיר, לרבות חופש הביטוי, הזכות להשכיל ולרכוש ידע, וזכותו של אדם לפתח את אישיותו ולהעשירה על ידי חשיפה לתרבות. היא פוגעת במגמת שיקום האסיר ויוצרת מצב בלתי נסבל, בו יכולתו של האסיר לקרוא ספרים – מלבד אלה, המצויים בספריית בית הסוהר - תלויה לחלוטין ביכולת הכלכלית שלו.

4. העותרת 1 הינה אסירה בבית סוהר נווה תרצה, השפוטה ל-24 שנות מאסר. היא החלה לרצות את עונשה לפני כ-8.5 שנים, והיא אסירה חיובית: אין לה ולו דו"ח משמעתי או הערה שלילית אחת בתיק האישי שלה בבית הסוהר.
5. העותרת 1 מרבה לקרוא, בעברית ובאנגלית, ומתעניינת במגוון רחב של תחומים. בנוסף על מדע בדיוני וסיפורת, היא אוהבת ספרי יוגה וספרי "self help", העוסקים בהתפתחות אישית, נפשית ורוחנית. ספרים אלה ממלאים עבורה תפקיד חשוב, בדומה לתפקיד אותו ממלאים ספרי דת עבור אסירים דתיים. העותרת 1 השתנתה רבות מאז החלה לרצות את עונשה, ומייחסת שינוי זה במידה רבה לקריאתה השופעת. הקריאה מרחיבה את אופקיה, תורמת להתפתחותה האישית והמחשבתית, ומסייעת לה לנצל את זמנה בכלא למטרות חיוביות. בנוסף על הקריאה להנאתה האישית, העותרת 1 אף לומדת לקראת תואר ראשון במדעי הרוח והחברה במסגרת האוניברסיטה הפתוחה.
6. עד להנהגת המדיניות החדשה של המשיב לפני כ-3 חודשים, יכלה העותרת 1 לקבל עד 5 ספרים חדשים ממבקרים במסגרת הכנסת ציוד כל חודשיים, ולהחזיק עד 8 ספרי קריאה בתאיהן. בנוסף, יכלו האסירות לקבל כתבי עת, חוברות ועיתונים ממבקריהן.
7. מטבע הדברים, ספריית בית הסוהר, הכוללת כ-1100-1000 ספרים (בתוכם, להערכת העותרת 1, כ-300 או 400 רומנים רומנטיים), אינה מספקת עבור העותרת 1 תחליף הולם לקבלת ספרים מבחוץ. במהלך השנים כבר הספיקה העותרת 1 לקרוא חלק גדול מהספרים המצויים בספרייה, ופעמים רבות היא מעוניינת לקרוא ספרים, אשר אינם כלולים במבחר המצומצם יחסית הקיים בה. זאת ועוד – בספריה ישנם ספרים מעטים בלבד בשפה האנגלית, ולעותרת 1 עניין רב לקרוא בשפה זאת על מנת לשמור על רמה נאותה בה. להערכת העותרת 1 מתקבלים בספריה כ-100 ספרים בשנה, וברור שאין בכך כדי לשנות באופן מהותי את העובדה, כי המבחר הקיים בספריה הוא בהכרח מצומצם יחסית.
8. להערכת העותרת 1, כ-80% מהספרים בספריה הם בשפה העברית, כ-18% הם ברוסית, כ-2% הם בערבית, וישנם רק כ-50 ספרים בשפה האנגלית.
9. ברור, כי האפשרות התיאורטית להזמין ספרים באמצעות הקנטינה איננה יכולה להוות פתרון הולם. ספרים הם מוצר יקר. גם הח"מ, אילו נדרשה לקרוא אך ורק ספרים שנרכשו בכספיה, היתה נאלצת לוותר על קריאתם של ספרים רבים מאד; דברים אלו נכונים, מקל וחומר, לגבי ציבור האסירים, שרובו המכריע הינו בעל אמצעים מוגבלים ביותר. משמעות מדיניות דרקונית זו היא, שאסירים עניים כלל אינם יכולים לקבל ספרים, אשר אינם מצויים בספריית בית הסוהר.

10. בהקשר זה יובהר, כי עד היום לא נמסרה לאסירות הנחיה כיצד, אם בכלל, הן יכולות להזמין ספרים באמצעות הקנטינה, וניסיונות העותרת 1 לברר את הנושא טרם צלחו. בינתיים, נראה כי אפשרות זו נותרה בגדר אפשרות תיאורטית בלבד.

11. זאת ועוד. בשל המדיניות החדשה, אסירה הרוצה לקרוא שוב ספר, אשר נרכש על ידה בעבר, תיאלץ מעתה לרכוש אותו שנית (שכן, אם היא תמסור אותו לבני משפחתה, כדי לקנות אחד אחר במקומו, היא לא תוכל לקבלו בחזרה). דברים אלה נכונים גם לגבי דיסקים – מוזיקה וסרטים.

12. ואכן, גם בנוגע לדיסקים (מוזיקה וסרטים) נקבעו נהלים דרקוניים חדשים. כבר לפני כשנתיים נאסר על האסירות לקבל דיסקים ממבקרים (עד אז הם יכלו לקבל 5 דיסקים בכל הכנסת ציוד ולהוציא 5 אחרים במקביל), ונדרשו לרכוש אותם בקנטינה בלבד. מבחר המוזיקה אשר היה בקנטינה היה מצומצם ביותר – האסירות יכלו לבחור בין כ-40 דיסקים, כולם מוזיקה מזרחית (!). לפני מספר חודשים, לאחר שאסירה אחרת בנווה תירצה עתרה לבית המשפט בנושא (העתירה נמשכה בסופו של דבר), חילק המשיב לאסירות טפסים, ומסר שמי שרוצה להזמין משהו שאינו ברשימה תוכל לעשות כן על ידי מילוי הטפסים; העותרת 1 ביקשה להזמין את הדיסק החדש של עלמא זוהר, ואוסף השירים הפופולארי בספרדית ("אמור"). על אף שהגישה את הטפסים לפני מספר חודשים, עד היום לא קיבלה העותרת 1 את הדיסקים האמורים. במקביל, במהלך השנים האחרונות החל המשיב להטיל מגבלות הולכות ומחמירות על כמות הדיסקים המותרת להחזקה בכל רגע נתון, עד שהיום עומדת הכמות על 10 בלבד.

13. אף לעניין כתבי עת, עיתונים וחוברות נקבע במסגרת המדיניות החדשה, כי אין האסירות רשאיות לקבלם במסגרת הכנסת ציוד. אסירה, אשר מעוניינת היום לרכוש דברים אלה נדרשת לעשות מנוי על חשבונה, באמצעות כרטיס אשראי, דרך מרכז החינוך של בית הסוהר. למותר לציין, כי לאסירות רבות אין חשבון בנק, שלא לדבר על כרטיס אשראי. משמעותה הקשה של מדיניות זו, כי רק אסירה, אשר יכולה להתחייב לעמוד בתשלומי המנוי השוטפים, ואשר הינה בעלת גישה לכרטיס אשראי, יכולה לקבל כתבי עת, עיתונים או חוברות כאמור. יובהר, כי בספריית בית הסוהר קיים מבחר מקרי של עיתונים וכתבי עת, וברור שאין בכך כדי להוות תחליף הולם ליכולתה של אסירה לקבל חומרים אלה על פי בחירתה. בהקשר זה יצויין, על דרך המשל, כי באגפה של העותרת 1 מתקבל עיתון אחד בלבד מדי יום, אשר צריך להספיק ל-20 הנשים, המצויות באגף.

14. הקשיים, בהם נתקלה העותרת 1 בבואה להזמין דיסקים באמצעות הקנטינה מדגימים היטב את המכשולים הביורוקרטיים, בפניהם יוצבו אסירים אשר יבקשו לרכוש ספרים או דיסקים באמצעות מרכז המכר. גם אם הם יצליחו לאגור את הכסף הנדרש כדי להזמין את הספר או הדיסק המיוחל, הקשיים וההמתנות הארוכים הטמונים בביצוע

ההזמנה עלולים להרתיע אותם מלממש בפועל את זכותם היסודית לקבל ולקרוא ספרים, ולהיחשף למוצרי תרבות.

15. מדיניות דרקונית זו של המשיב פוגעת שלא כדין בציבור האסירים בכלל (למיטב ידיעת הח"מ, המדיניות איננה מוחלת באופן אחיד בבתי הסוהר השונים). אולם, למדיניות השלכות קשות במיוחד **על ציבור האסירות הנשים**, איתן נמנות העותרות. זאת, משום שבניגוד לאסירים הגברים, אשר יכולים להיות מועברים לבתי סוהר ולאגפים שיקומיים בנסיבות המתאימות, וליהנות שם מתנאי מאסר משופרים, האפשרויות העומדות בפני נשים בהכרח מוגבלות הרבה יותר. אין "כלא מעשיהו" לנשים; בעוד גבר במצבה של העותרת 1 היה יכול להשתלב במגוון תוכניות שיקום, אין "מדרג" מספק בין קבוצות האסירות השונות, ונשים יכולות להשתלב באגף שיקומי רק ב-3.5 השנים האחרונות של מאסרם. בנסיבות אלה, כל פגיעה בכלים השיקומיים העומדים לרשותן של האסירות – לרבות האפשרות המינימאלית לקבל ולקרוא ספרים באופן חופשי – מקבלת משמעות מיוחדת. זאת ועוד, דווקא משום שמדובר בבית סוהר קטן יחסית, עם ספריה קטנה, המבחר העומד לרשותן של האסירות הוא מצומצם אף יותר, מזה הקיים בחלק מבתי הסוהר האחרים.

16. העותרת 2 אף היא אסירה בנווה תירצה, השפוטה ל-15 שנות מאסר. היא החלה לרצות את עונשה לפני כמעט 7 שנים.

17. העותרת 2 עובדת במתפרת בית הסוהר ומשתתפת בחוג תיאטרון. מאז תחילת מאסרה השלימה העותרת 2 תעודת בגרות, והיום היא לומדת לקראת תואר ראשון בפסיכולוגיה במסגרת האוניברסיטה הפתוחה.

18. עבור העותרת 2 ספרים ודיסקים הינם כאוויר לנשימה. היא מרבה לקרוא בעברית וברוסית – שפת האם שלה – ואוהבת ספרים מסוגים שונים, מרומנים ועד שירה וספרות קלאסית. גם שמיעת מוזיקה מהווה עבורה דרך חשובה לשמור על שפיותה ושלווה בין כותלי הכלא.

19. המגבלה על החזקת ספרים אף פוגעת בלימודיה. על אף שהיא רשאית להחזיק עד 4 ספרי לימוד ברגע נתון, פעמים רבות היא זקוקה לספרי עזר ולספרים הקשורים לקורסים, אשר כבר סיימה ללמוד.

20. העותרת 2 חשה, שאלמלא היכולת שהיתה לה מאז נכלאה לקבל ולקרוא ספרים בעברית וברוסית, ולהיחשף לתרבות באופן שוטף, לא היתה עוברת את השינוי החיובי שעברה במהלך מאסרה, שינוי שהיא מגדירה כ"מוסרי, ערכי ותרבותי".

21. העותרת 2 אף אוהבת לפתור תשבצים, בין השאר ככלי לחיזוק שליטתה ברוסית, שפת אמה. המדיניות, לפיה אין היא רשאית לקבל חוברות תשבצים ממבקרים, מונעת ממנה בפועל לקבלם, שכן אין היא יכולה להרשות לעצמה מנוי בתשלום.

22. העותרת 3 אף היא אסירה בנווה תירצה (החלה לרצות את עונשה בשנת 2002), השפוטה למאסר עולם. אף היא עובדת במתפרת בית הסוהר, ובנוסף משמשת נאמנה בפינת החי של הכלא.

23. שפת אמה של עותרת 3 היא השפה הערבית. את הקריאה בשפה העברית היא למדה אך במהלך מאסרה, ואין צריך לומר כי הקריאה בשפה זו עדיין קשה עבורה. היא קוראת בעיקר בשפה הערבית.

24. לפני שהונהגה המדיניות החדשה, נשואת עתירה זו, היתה העותרת 3 מקבלת באופן שוטף במסגרת ביקוריה ספרים בערבית, מחברות ריקות לכתובת יומן אישי, חוברות תשבצים בערבית, חוברות סודוקו ודיסקים. בביקור שהתקיים לפני תחילת המדיניות החדשה של המשיב, הוציאה העותרת 3 חמישה ספרים, מתוך מחשבה שתוכל לקבל ספרים חדשים במסגרת הכנסת הציוד הבאה. אולם, לאור המדיניות החדשה הדבר לא הסתייע, והיום נותרו לה רק ספר קוראן וספר תפילה יומית.

25. בספריית בית הסוהר מצוי כאמור מספר זעום של ספרים בשפה הערבית. רובם ככולם ישנים, מהתקופה בה היו בנווה תירצה אסירות ביטחוניות. **העותרת 3 איננה זוכרת שבמהלך מאסרה התקבלו בספרייה ספרים חדשים כלשהם בשפה הערבית.** אין צריך לומר, כי בנסיבות אלה שלילת זכותה לקבל ספרים וחומר קריאה מבחוץ פוגעת בצורה קשה במיוחד בזכותה היסודית לקרוא ספרים ולהיחשף לתרבות.

הפניה למשיב

26. ביום 30.3.09 פנתה הח"מ למשיב בשם העותרת 1 בבקשה לבטל את מדיניותו נשוא עתירה זו: לבטל את המגבלה הדרקונית שהוטלה על כמות ספרי הקריאה שמותר לאסיר להחזיק ברשותו, לבטל את האיסור הגורף על קבלת ספרים במהלך ביקורי משפחה, ולבטל את המגבלות המקבילות שהוטלו על קבלה והחזקה של דיסקים. כן ביקשה הח"מ לקבל העתק "רשימת הספרים שנפסלו", המוזכרת בסעיף 2(ה) לפקודה 04.50.00 לפקודות הנציבות ("ספרים, כתבי עת ומשחקי חברה לאסירים") – קרי רשימת הספרים, שנאסרה הכנסתם על פי המדיניות, שהיתה קיימת בשב"ס לפני הנהגת המדיניות החדשה, נשואת עתירה זו.

- העתק פניית הח"מ מצ"ב ומסמך ע/1.

27. בתשובתה מיום 19.4.09 טענה עו"ד גילה שבירו, ע"י בכירה ליועמ"ש שב"ס, כי "הטעם לקביעה כי אופן קבלת ספרי הקריאה יהיה בין בדרך של רכישתם באמצעות מרכז המכר, בין בדרך של השאלתם מספריית בית הסוהר הינו טעם בטחוני גרידא ונועד למנוע אפשרות של שימוש לרעה באמצעות הכנסת הספרים לכלא תוך ניצולם להברחת חפצים אסורים, מסרים אסורים, וכו'. הגבלת מספר ספרי הקריאה כמו גם הגבלת מספרם של פרטי ציוד רבים אחרים – באה כדי שלא להעמיס תאי האסירים בציוד – עומס שיש בו כדי להכביד על הניהול התקין של בית הסוהר." על שאר טענות עו"ד שבירו במכתבה זה נעמד בהמשך הדברים. בתשובת המשיב לא היתה כל התייחסות לבקשת הח"מ לקבל את רשימת הספרים שנפסלו.

- העתק תשובת המשיב מצ"ב ומסומן ע/2.

הטיעון המשפטי

פגיעה בזכות היסוד לחירות רוחנית: בחופש הביטוי ובזכות לכבוד

28. הזכות לקרוא ולהחזיק ספרי קריאה היא זכות יסוד, המהווה חלק בלתי נפרד מחירותו הרוחנית של האדם ומהזכות לחירות המחשבה ולחופש הביטוי.

29. חופש הביטוי והדעה הוא זכות חוקתית בעלת מעמד בכורה במשפט הישראלי. הוא כולל הן את זכותו של אדם לשמוע את דברי זולתו, והן את זכותו להשמיע את דעתו לכל המעוניין להקשיב לו.

30. זכות האדם לחופש הביטוי נגזרת, בין השאר, מזכותו לחירות רוחנית. "ההגנה על חופש הביטוי, כחלק מכבוד האדם, היא הערובה המרכזית לשמירת חירותו הרוחנית של האדם. במסגרתו מממש האדם רצונות ושאיפות הטבועים בו והמבטאים את חירותו הרוחנית: להשכיל ולרכוש ידע, להיות מעורב בחיי החברה, לשמוע דעת זולתו ולבטא את דעתו" (עע"א 4463/94 גולן נ' שירות בתי הסוהר, פ"ד נ(4) 136, 159 (1996) (להלן, "עניין גולן")). במובן זה יש לראות בחופש הביטוי חלק מהזכות לכבוד האדם, המעוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם חירותו.

ראו גם:

ע"א 105/92 ראם מהנדסים קבלנים בע"מ נ' עיריית נצרת עילית, פ"ד מז(5) 189, 201 (1993);

רע"א 2687/92 גבע נ' חברת וולט דיסני, פ"ד מח(1) 251, 265 (1993);

בג"צ 2481/93 דיין נ' ניצב יהודה וילק, פ"ד מח(2) 456 (1994);

אהרן ברק "חופש הביטוי ומגבלותיו" הפרקליט מ (תשנ"א) 5.

31. כשאר זכויות היסוד של האדם בישראל, גם הזכות ל"חירות רוחנית" עומדת לאסיר, הכלוא בבית הסוהר. שלילת חירותו של אדם באמצעות מאסר מביאה בהכרח להגבלה קשה על חופש התנועה שלו, אך אין בה כשלעצמה כדי להצדיק פגיעה בזכויות האדם הנוספות, הנתונות לכל בר אנוש :

"הלכה מושרשת היא עמנו, כי זכויות היסוד של האדם "שורדות" גם בין חומות בית הסוהר ונתונות לאסיר (וכן לעציר) אף בתוך תא כלאו. יוצאות מכלל זה הן אך זכותו של האסיר לחופש התנועה, ששלילתה מן האסיר נובעת מכליאתו, וכן מגבלות המוטלות על יכולתו לממש חלק מזכויותיו האחרות...הנחת היסוד היא, שסל זכויות האדם של אסיר מכיל את כל הזכויות והחירויות הנתונות לכל אזרח ותושב, למעט חופש התנועה שנשלל ממנו עקב המאסר" (עניין גולן, עמ' 149-148).

וכן :

"זכות היסוד החוקתית לחופש הביטוי אינה נשללת מן האדם עם מאסרו ונתונה היא לאסיר גם בתא-כלאו" (שם, עמ' 153)

וראו גם :

בג"צ 337/84 הוקמה נ' שר הפנים, פ"ד לח(2) 826, 832 (1984) (בעניין זכותו של אסיר להצביע בבחירות);
עע"א 4/82 מ"י נ' תמיר, פ"ד לז(3) 201 (1983) (בעניין זכותו של אסיר להיבדק על ידי מומחה רפואי לפי בחירתו);
בג"צ 355/79 קטלן נ' שירות בתי הסוהר, פ"ד לד(3) 243 (1980) (בעניין איסור על ביצוע חוקן בגופו של אסיר ללא הסכמתו);
בג"צ 2245/06 דוברין נ' שב"ס (טרם פורסם, ניתן ביום 13.6.06) (בעניין זכותו של אסיר ביטחוני להביא ילדים לעולם).

32. אכן, "חשיבות החובה להגן ולשמור על כבודו של האסיר כאדם איננה מצטמצמת לעניינו של האסיר בלבד; זהו עניינה של החברה כולה בעיצוב ויישום של נורמות מוסר ואתיקה ביחס לאדם באשר הוא אדם. באלה נבחנת רמתה המוסרית והאנושית של החברה (בג"צ 4634/04 רופאים לזכויות אדם נ' השר לביטחון פנים (פיסקה 12 לפסק הדין; טרם פורסם, ניתן ביום 12.2.07)). וראו גם: עניין גולן, עמ' 156.

33. דווקא לאור המגבלות, המוטלות ממילא על יכולת האסיר לממש את חירותו הרוחנית ואת חופש הביטוי בין כותלי הכלא, יש לפעול על מנת למקסם את ההגנה על זכויות חשובות אלה :

"המאסר שולל מן האדם את חופש התנועה שלו, ובכך מוטלת הגבלה חמורה, לא רק על זכות היסוד שלו לחירות אישית, אלא גם עם יכולתו המעשית לממש כרצונו את חירותו הרוחנית. אמנם בלב-לבה של החירות הרוחנית – כיכולת האסיר לחשוב, להאמין ולשמור על צלם האדם שלו – אין למאסר דריסת רגל. אך, כפי שכבר ציינו...היכולת של

אסיר לממש את זכותו לחופש הביטוי הינה הרבה יותר מצומצמת ומוגבלת מיכולתו של אזרח חופשי. ולחופש הביטוי (המוגבל) הנתון לאסיר יש להעניק הגנה רחבה ככל האפשר" (עניין גולן, עמ' 159).

34. בבג"צ 144/74 לבנה נ' נציבות שירות בתי הסוהר, פ"ד כח(2) 686 (1974) (להלן, "עניין לבנה"), עמד בית המשפט העליון על חשיבות קריאת ספרים על ידי אסירים, ועל הפסול שבניסיון מצד שב"ס להגביל גישתם של אסירים לספרים, המוצאים חן בעיני המשיב:

"לא ניתנה לו למנהל בית-הסוהר סמכותו לאסור הכנסת ספרים לתוך בית הסוהר, על-מנת שהוא יבחר, לפי טעמו שלו, מה יאה לו לאסיר פלוני לקרוא ומה אינו יאה לו. כשם שחובשי בית-המדרש הנושאים עונשם בבית-הסוהר רשאים לבחור להם לקריאה וללימוד אך כתבי-קודש בלבד, כן – להבדיל – רשאים קומוניסטים הנושאים עונשם בבית-סוהר לבחור להם לקריאה וללימוד ספרות קומוניסטית בלבד. הבחירה שלהם היא, והעובדה שבעיני מנהל בית-הסוהר בחירה חסרת טעם היא, אינה מעלה ואינה מורידה" (עמ' 690 לפסק הדין).

וכן:

"...מרוב להיטות על "שמירת השקט בין כתלי בית-הסוהר" נתפס [מנהל בית הסוהר]...לכלל טעות משפטית שרשאי הוא להשתמש בסמכותו לאסור הכנסת ספרים לשם סתימת הפיות ומניעת ויכוחים פוליטיים, כשם שנתפס לכלל טעות עובדתית שיש בספרים אשר העותר חפץ בהם הפעם, חומר מסית ומדיח" (שם).

מדיניות המשיב אף פוגעת בזכותם היסודית של האסירים ללמוד, להשכיל ולרכוש ידע. הזכות ללמוד אף היא זכות יסוד חותקית, הנגזרת מהזכות לכבוד, מחופש הביטוי, ומחירותו הרוחנית של האדם.

מגבלה מהותית-תוכנית על הספרים שאסיר רשאי לקבל

35. הקביעה, כי אסירים רשאים לקרוא אך ורק ספרים, המצויים בספריית בית הסוהר או הנרכשים דרך הקנטינה, אינה מקשה על הקריאה מבחינה טכנית גרידא, אלא מביאה מיניה וביה להגבלה מהותית-תוכנית על סוג הספרים, שיש לאסירים גישה אליהם. בכך מוטלת מגבלה בלתי חוקית לא רק על כמות הספרים שאסירים רשאים לקבל ולקרוא, אלא גם על תוכנם. זאת, בניגוד מובהק להלכת בית המשפט העליון בעניין לבנה הנ"ל.

36. בפרשת לבנה לא חסך השופט ח' כהן את ביקורתו החריפה כלפי מדיניות רשויות הכליאה, שנועדה לפגוע בזכות האסיר להיחשף באופן חופשי לחומרי קריאה מגוונים. דברים אלו, יפים הם לענייננו:

"איסור הקריאה בספרים שרוח השלטונות אינה נוחה מהם, ריח של דיכוי טוטליטרי נודף ממנו; ואם יש מדינות בעולם אשר בהן משמשת הכליאה בבתי-סוהר גם לשם אינדוקטרינציה ברוח השלטון, לא יהא

חלקנו עמהן. הכליאה בבתי הסוהר שלנו, מה שלא תשלול ותגביל את חופש הגוף – את חופש הרוח משאירה היא בעינה, ואיש אינו רשאי לשלול ולהגבילו" (פרשת לבנה, עמ' 691, ההדגשה אינה במקור).

37. אכן, "שלטון הנוטל לעצמו את הרשות לקבוע מה טוב לאזרח לדעת, סופו שהוא קובע גם מה טוב לאזרח לחשוב; ואין סתירה גדולה מזו לדמוקרטיה אמיתית, שאינה 'מודרכת' מלמעלה." (בג"צ 243/62 אולפני הסרטה בישראל בע"מ נ' גרי, פ"ד טז 2407 (1962), חוות דעתו של כב' השופט לנדוי, בעמ' 2416).

38. תוצאתה המובהקת של מדיניות המשיב היא **שליטה מוחלטת** – פסולה ובלתי חוקית - בתכני ספרי הקריאה, העומדים לרשות האסירים. רק אסירים בעלי יכולת כלכלית יוכלו לרכוש ספרים חיצוניים באמצעות מרכז המכר, וגם אז יהיו מוגבלים למבחר, שהמשיב יעמיד שם לרשותם. תוצאה זו איננה מתקבלת על הדעת במדינה דמוקרטית, והיא סותרת מושכלות יסוד.

39. שלילת זכותם של אסירים לקבל מחברות ריקות לכתיבה – זכות שנשללה למשל מהעותרת 3 – פוגעת אף ביכולתם הבסיסית לכתוב ולנהל יומן אישי במהלך שהותם בכלא. אין צריך להכביר מלים לגבי חשיבות הכתיבה האישית, עבור מי שנוהג לכתוב, לשמירה על זהותו, על רוחו, ועל נשמתו. מדובר בגרעין הקשה של חופש הביטוי, בזכותו של אדם לרשום את מחשבותיו, את רגשותיו, את תחושותיו.

פגיעה באסיר אך משום היותו אסיר

40. כאשר שוללים מאסיר את זכותו לחירות רוחנית באופן שרירותי וללא הצדקה עניינית, יש בכך השפלה מיוחדת, המעצימה את הפגיעה בכבודו. "ביסוד שלילת חופש הביטוי מאסיר עומדת ההנחה כי בהיותו פושע הוא חסר כבוד – אדם נחות. שלילה כזו פוגעת איפוא בזכות יסוד המעוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו." (עניין גולן, פסקה 9 לחוות דעתה של כב' השופטת דורנר, עמ' 192).

זכות האסיר ל"חיי אנוש תרבותיים"

41. מעבר לזכות הספציפית לחירות רוחנית ולביטוי חופשי, עומדת לאסיר אף הזכות להיכלא בתנאים, המאפשרים "חיי אנוש תרבותיים":

"זכותו של אדם בישראל, שנידון למאסר (או שנעצר כדיון), להיכלא בתנאים המאפשרים חיי אנוש תרבותיים. אין בכך כלום, שזכות זו אינה קבועה מפורשות בשום חיקוק: זכות היא מזכויות היסוד של האדם, ובמדינת חוק דמוקרטית היא כה מובנת מאליה עד כי ככתובה וכחקוקה דמיא... אם המאסר בא - כהכרח אשר לא יגונה - לשלול אדם את חירותו הפיסית, אין הוא בא חלילה לשלול ממנו את תדמיתו ואת רמתו

האנושית...." (חוות דעתו של השופט חיים כהן בבג"צ 221/80 דרויש נ' שב"ס, פ"ד לה(1) 536, 538-539 (1980) (בדעת מיעוט, אך לא לעניין זה)).

42. מגבלות חריפות ודרקוניות על כמות הציוד האישי שאסיר רשאי להחזיק בתאו פוגעות קשות בזכות זו. אסיר, אשר רשאי להחזיק רק ספר קריאה אחד בכל רגע נתון, ואשר אינו יכול להחליף ספר זה באחר אלא על ידי רכישתו בכספו, אינו יכול לקיים "חיי אנוש תרבותיים". כפי שאדם זקוק למיטה, למזון, לבגדים ולדברים בסיסיים אחרים כדי לקיים אורח חיים אנושי, הוא אף זקוק לאפשרות להחזיק ברשותו כמות סבירה ומספקת של מצרכים "רוחניים" ו"תרבותיים" כדי להתקיים כנדרש.

43. באופן דומה, אין האדם יכול לקיים "חיי אנוש תרבותיים" בהעדר גישה סבירה לספרות ולחומרי קריאה, על פי בחירתו. יכולת האסיר להרחיב את דעתו ולספק מזון רוחני לנפשו היא חלק בלתי נפרד מאותם "תנאים מינימאליים", הדרושים כדי להבטיח קיום אנושי בכבוד בין כותלי הכלא.

אפליה פסולה

44. בנוסף על כל האמור לעיל, מדיניות המשיב מביאה אף לאפליה פסולה נגד אסירים, כמו העותרת 2 ו-3, שעברית אינה שפת אמן. בהקשר זה, הפגיעה איננה רק בזכותם לקרוא ספרים באופן חופשי, אלא אף בזכותם להיות מעורים בתרבותם. גם אסיר ערבי או רוסי, אשר קורא עברית באופן שוטף, זכאי להגנה על זכותו לקרוא ספרים בערבית או ברוסית דווקא, כחלק מההגנה על זכותו לתת ביטוי לתרבותו, וכחלק מהאוטונומיה הרוחנית והתרבותית שלו. על אחת כמה וכמה קשה הפגיעה המיוחדת והאנושה באסירים דוגמת העותרת 3, שמתקשים לקרוא בשפה העברית. אף אם מדיניות המשיב איננה מכוונת להביא לאפליה מסוג זה, די בתוצאה המפלה כדי לחייב את ביטולה.

על חשיבות מבחן התוצאה בבחינת השאלה אם מדיניות פוגעת שלא כדין בזכות לשוויון, ראו בין השאר בג"צ 11163/03 ועדת המעקב העליונה נ' ממשלת ישראל (טרם פורסם, 27.2.2006). כדברי הנשיא (דאז) ברק שם, "המבחן לקיומה של אפליה הוא מבחן אובייקטיבי המתמקד בתוצאה של מימוש הנורמה העומדת לביקורת" (פיסקה 18 לפסק הדין).

45. כאמור, יש להניח כי רוב האסירים, אם לא כולם, יתקשו לממן רכישה שוטפת של ספרים מקנטינת בית הסוהר. אולם, אין ספק כי מדיניות המשיב תביא לפגיעה קשה ומיוחדת באסירים עניים דווקא. הדעת אינה סובלת, כי היקף ההגנה על זכותו של אסיר לקבל או לקרוא ספרים – או לצרוך מוצרי תרבות כגון דיסקים - יהיה תלוי כל כולו ביכולתו הכלכלית. גם מטעם זה, דין המדיניות להיפסל.

פגיעה קשה באינטרס השיקום

46. זאת ועוד. מעבר לחובת המשיב לשמור על זכויות האדם החוקתיות של ציבור האסירים, הרי שהחזקת חומר קריאה על ידי אסירים משרתת אף רציונלים חשובים, הקשורים בשיקום האסיר, מסייעת בהרחבת הדעת ובצמיחה חרף השהות המבודדת בבית הסוהר ותורמת לחיזוקו של קשר אנושי עם העולם שמחוץ לכתליו. כפי שמתארות זאת העותרות, יכולתן לקבל ולקרוא ספרים באופן חופשי תרמה באופן מובהק לשינויים שעברו במהלך שהותן הממושכת בין כותלי הכלא. אכן, ב"משפט האסטרטגיי" של המשיב, המופיע באתר האינטרנט שלו, מודגש כי שב"ס הינו ארגון ביטחוני "בעל ייעוד חברתי", אשר תמצית תפקידו "החזקת אסירים ועצורים במשמרת בטוחה ונאותה, תוך שמירה על כבודם, מילוי צרכיהם הבסיסיים והקניית כלים מתקנים לכלל האסירים המתאימים לכך, על מנת לשפר את יכולתם להיקלט בחברה עם שחרורם." המדיניות החדשה, נשואת עתירה זו, סותרת ייעוד זה באופן מובהק.

העדר הסמכה מפורשת בחוק

47. תנאי ראשוני לחוקיותו של כל הסדר, הפוגע בזכויות יסוד, כי ייקבע מכוח **הסמכה מפורשת בחוק** (סעיף 8 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו). עוד טרם חקיקת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו הבהיר בית המשפט העליון, כי:

"כאשר מדובר על הסמכה כללית וסתמית, אך טבעי הוא, כפועל יוצא מן האמור לעיל, כי היא תפורש באופן השולל הקניית סמכות להגבלתה של זכות יסוד. זכות יסוד אינה ניתנת לשלילה או להגבלה אלא על-פי דבר חקיקה מפורש של המחוקק הראשי, ונוסף לכך, כל עוד אין חוק יסוד הקובע אחרת, גם על-ידי מחוקק המשנה, שהוסמך לכך על-ידי המחוקק הראשי" (בג"צ 337/81 מיטרני ואח' נ' שר התחבורה, פ"ד לז(3) 337, 358 (1983)).

48. הלכה זו, לפיה על ההסמכה בחוק להיות "ברורה, מפורשת וחד-משמעית", וכי לא די בהסמכה כללית כדי לפגוע בזכות יסוד, רק התחזקה בעקבות חקיקת חוקי היסוד, העוסקים בזכויות אדם. ראו: בג"צ 5936/97 לם נ' מנכ"ל משרד החינוך, התרבות והספורט, פ"ד נג(4) 673, 683-684 (1999); בג"צ 4264/02 שותפות המגדלים אעבלין נ' המועצה המקומית אעבלין (טרם פורסם, ניתן ביום 12.12.06).

49. בבג"צ 1437/02 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' השר לביטחון פנים, פ"ד נח(2) 746 (2004), פסל בית המשפט העליון תקנה, אשר פגעה ללא הסמכה מפורשת בחוק בזכותו של אסיר להיפגש עם עורך דין. בית המשפט הדגיש בהקשר זה, כי כאשר מדובר בתקנה הפוגעת בזכויות יסוד, לא די בהסמכה הכללית הקבועה בסעיף 132(17) לפקודת בתי הסוהר, מכוחה מוסמך השר להסדיר בתקנות "כל ענין אחר שיש להסדירו לשם ביצועה היעיל של פקודה זו, שלומם ויעילותם של סוהרים, ניהולם הטוב של בתי הסוהר ומשמעתם ומשמורתם הבטוחה של אסירים בתחום בתי סוהר ובשעת עבודתם מחוץ לתחום בתי הסוהר". כפי שהדגישה השופטת חיות:

"דעתי היא כי עוצמתה של הזכות העלולה להיפגע מן ההגבלות שנקבעו בתקנה 29(ב), ומהות הפגיעה מחייבות הסמכה מפורשת ומפורטת בחקיקה ראשית, ואין די בהסמכה הכללית שבסעיף 132(17) לפקודת בתי הסוהר.... חשיבותה של הסמכה מפורשת ומפורטת בחקיקה ראשית היא בהיותה תוצר של שיג ושיח פרלמנטרי, אשר במהלכו ניתנת הדעת על מכלול השיקולים החוקתיים הצריכים לעניין הספציפי, וכן להסדרים אלטרנטיביים הבאים בחשבון, ובכך היא נבדלת מהסמכה כללית (השוו בג"ץ 355/79 הנ"ל [11], בעמ' 303) (שם, עמ' 762).

ומתוך חוות דעתו של השופט ריבלין:

בסעיף 132(17) לפקודת בתי הסוהר לא מצאתי רמז להסמכה מפורשת של מחוקק-המשנה, לפגוע בזכות לייצוג. אמירות כלליות בדבר הסמכות להתקין תקנות בכל "עניין אחר שיש להסדירו לשם ביצועה היעיל של פקודה זו" או בכל עניין הנוגע ל"ניהולם הטוב של בתי הסוהר ומשמעתם" – אין בהן דיי" (שם, עמ' 768).

50. אין בנמצא דבר חקיקה, אשר מסמך את המשיב לקבוע מדיניות, מהסוג העומד בבסיס עתירה זו. במסגרת סמכותו הכללית לנהל את בתי הסוהר, מוסמך המשיב להטיל מגבלות סבירות על היקף הציוד, המוחזק בידי האסיר בתאו. אולם, אין הוא מוסמך להטיל מגבלות קיצוניות על החזקת ספרי קריאה דווקא, הפוגעות באופן קשה ביכולת האסיר לממש את חירותו הרוחנית, ובוודאי שאין הוא מוסמך למנוע ממנו באופן גורף לקבל ספרים מחוץ לכלא. באופן דומה, אין המשיב מוסמך לקבוע מדיניות, אשר משמעותה המעשית הטלת מגבלות מהותיות קשות על תוכנו של חומר הקריאה, אותו רשאי אסיר לקרוא.

51. בתשובתו מיום 19.4.09 (ע/2) טען המשיב, כי "נבקש להפנות לנוסח תקנה 49 לתקנות בתי הסוהר, אשר קובעת אף היא כי 'אסיר רשאי לרכוש על חשבונו באמצעות בית הסוהר ספרים...'. - היינו גם התקנה מכוונת לכך כי אופן הגעת הספרים לרשות האסירים הינו בדרך של רכישתם באמצעות בית הסוהר".

52. אולם אין כל הגיון לומר, כי משתמעת מתקנה זו משום קביעה, כי אין האסירים רשאים לקבל ספרים בדרכים אחרות ע"י רכישה. מכל מקום ברור, כי תקנה זו אינה יכולה להוות הסמכה מפורשת בחוק לפגיעה כאמור בזכויות האסירים. ראשית, משום שמדובר בחקיקת משנה; שנית משום שאין בה כל קביעה מפורשת, המסמיכה את המשיב לאסור על קבלת ספרים.

53. בפנייתה מיום 30.3.09 (ע/1) הפנתה הח"מ לפקודת נציבות 04.50.00, העוסקת "ספרים, כתבי עת ומשחקי חברה לאסירים". פקודה זו מעגנת את המדיניות, שלמיטב ידיעת הח"מ היתה נהוגה בשב"ס במשך עשרות שנים, להתיך לאסירים לקבל ספרים, כתבי עת, חוברות ומשחקים ממבקריהם. בתשובתה מיום 19.4.09 מסרה עו"ד שבירו, כי פקודה זו

נמצאת בתהליכי תיקון, אולם למיטב ידיעת הח"מ טרם פורסמה פקודה חדשה. ככל הידוע לח"מ, הביטוי היחיד למדיניותו החדשה של המשיב מצוי בטבלה, שבנספח א' לפקודה 04.33.00 ("החזקה, אחסנה ושינוע פרטי ציוד של אסירים"). בנוסף על כל האמור לעיל, מדיניותו החדשה של המשיב אף פסולה, משום שהיא נוגדת את פקודת הנציבות 04.50.00, שטרם בוטלה.

חוסר מידתיות וחוסר סבירות

54. מדיניות המשיב לוקה בחוסר סבירות קיצונית, והיא נוגדת את התנאים המהותיים שבפיסקת ההגבלה של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו: היא איננה משרתת תכלית ראויה והיא איננה מידתית.

55. אמנם, המשיב מסר בתשובתו לפניית הח"מ, כי האיסור הגורף על הכנסת ספרים באמצעות ביקורים נועד לשמור על ביטחון בית הסוהר ע"י מניעת הברחות. אולם כה בלתי סבירה היא ההנחה, שאיסור גורף מסוג זה נדרש כדי למנוע הברחות, עד אשר גם אם היא נועדה לקדם תכלית ראויה זו, לא ניתן לומר כי היא אכן משרתת אותה באופן ממשי.

56. איסור גורף זה אף אינו עומד במבחן המידתיות, על שלושת מבחני המשנה שלו.

על מבחן המידתיות ראו:

בג"צ 5016/96 חורב נ' שר החבורה, פ"ד נא(4) 1, 53-54 (1997);

בג"צ 3477/95 בן-עטיה נ' שר החינוך, התרבות והספורט, פ"ד מט(5) 1, 12-13 (1996);

בג"צ 3648/97 סטמקה נ' שר הפנים, פ"ד נג(2) 728, 777 (1999).

57. אין כל קשר רציונאלי בין האיסור הגורף לבין הרצון הלגיטימי לשמור על הביטחון בבתי הסוהר ולמנוע הברחת חפצים. יפים לעניין זה דבריה של הנשיאה ביניש בבג"צ 9593/03 מוראר נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש (טרם פורסם, ניתן ביום 26.6.06):

"מבחן הקשר הרציונאלי אינו מבחן של קשר סיבתי טכני גרידא בין אמצעי לתכלית. גם כאשר שימוש באמצעי כלשהו עשוי להוביל להשגת המטרה המבוקשת עדיין אין משמעות הדבר כי מתקיים קשר רציונאלי בין האמצעי לתכלית וכי האמצעי מתאים להשגת התכלית. הדגש במבחן הקשר הרציונאלי הוא על היותו של הקשר רציונאלי. משמעות הדבר היא, בין השאר, שאין לנקוט באמצעי שרירותי, בלתי הוגן או מחוסר היגיון (ראו: בג"צ 4769/95 מנחם נ' שר החבורה, פ"ד נז(1) 235, 279; א' ברק, פרשנות במשפט – פרשנות חוקתית 542, 621."

58. ברי, כי המשיב לא בחר במקרה דנן באמצעי, שפגיעתו בזכויות המוגנות היא פחותה. לא יכול להיות ספק, שניתן להתמודד עם החשש מפני הברחות פסולות באמצעים אחרים, כגון קיום בידוק מסודר וזהיר של הספרים, המובאים לאסירים (ואכן, פקודה 04.50.00 הנ"ל מסדירה הליך מדוקדק ומחמיר לבדיקת כל החפצים, המובאים לאסירים). הבחירה

באיסור הגורף בהקשר זה כמוה כשימוש בתותח כדי להרוג ציפור. ודוק: אין המשיב רשאי לבחור באמצעי הקיצוני והפוגעני ביותר, רק בשל שיקולים של נוחות מינהלית; אין הוא רשאי להעדיף באופן מוחלט את הנוחות המינהלית על פני החובה לשמור על זכויות אדם.

59. אכן, כפי שבית המשפט העליון הבהיר במספר פרשות, השמירה על זכויות האדם עשויה לעלות כסף:

"...על כל פנים, כשעל הפרק ניצבת תביעה למימוש זכות יסוד - וזוהו הוא המקרה שלפנינו - משקלם היחסי של השיקולים התקציביים אינו יכול להיות גדול. שכן: 'הרטוריקה של זכויות אדם צריכה להיות מכוסה במציאות המעמידה זכויות אלו בראש סולם העדיפויות הלאומי. הגנה על זכויות אדם עולה כסף, וחברה המכבדת זכויות אדם צריכה להיות נכונה לשאת במעמסה הכספית' (ברק, בספרו הנ"ל, כרך ג, פרשנות חוקתית (נבו, תשנ"ד) 528). " (בג"ץ 4541/94 מילר נ' שר הביטחון, פ"ד מט(4) 94, 113 (1995); ראו גם דברי השופטת דורנר בעמוד 144 לפסק הדין).

ברוח דומה אמר השופט זמיר בפרשת צמח:

"ההגנה על זכויות האדם כרוכה לא פעם במחיר. החברה צריכה להיות מוכנה לשלם מחיר סביר עבור הגנה על זכויות האדם." (בג"ץ 6055/95 צמח נ' שר הביטחון, פ"ד נג(5) 241, 281 (1999))

60. כאמור, האיסור הגורף האמור משמעותו אף הגבלה **מהותית-תוכנית** על סוג הספרים, שאסיר יכול לקבל ולקרוא. גם אם יטען הטוען, כי למשיב הסמכות להטיל מגבלות מהותיות מסוג זה (טענה איננה נקייה מספקות), ברור כי מדובר בסמכות, שניתן להפעילה רק במקרים חריגים וקיצוניים, בהם נקבע כי **קיימת ודאות קרובה**, שיש בחומר כדי לאיים באופן ממשי על הסדר או הביטחון בבית הסוהר. ודוק: מבחן הודאות בקרובה הוא המבחן, אשר אומץ במשפט הישראלי כנוסחת האיזון המועדפת במרבית המקרים של פגיעה בחירות הביטוי בכלל (ראו: בג"ץ 680/88 שניצר נ' הצנזור הצבאי הראשי, פ"ד מב(4) 617, 633-630 (1989)), ובחירות הביטוי של אסירים בפרט (ראו: **פרשת גולן**, עמ' 154). בהקשר זה יובהר, כי שאלת סמכותו של המשיב לצנזר ספרים ספציפיים כלל אינה עולה לדיון במקרה דנן; אולם בוודאי שאין לקבל שיטה, לפיה רשאי המשיב ליצור מאגר סגור של ספרים, אליהם יש לאסירים גישה, ולמנוע קבלת כל ספר, אשר אינו נכלל במאגר זה. מדיניות המשיב להגביל את האסירים לספרים המצויים בספרייה או הניתנים להשגה דרך הקנטינה, משמעותה **שליטה מוחלטת ופסולה** שלו על מהות חומר הקריאה, שאסיר רשאי לקרוא, וזאת בניגוד מוחלט למבחן הודאות הקרובה. **משמעות מבחן הודאות הקרובה, כי ניתן להגביל את חופש הביטוי רק במקרים חריגים, כאשר הנטל על הרשות להוכיח כי הפגיעה דרושה ומוצדקת בנסיבות העניין; מדיניות המשיב הופכת את היוצרות, ויוצרת מצב פסול בו לאסירים גישה למאגר מצומצם של ספרים, שנבחרו עבורם על ידי המשיב. גם אם יוכלו אסירים בעלי אמצעים לרכוש ספרים**

נוספים באמצעות מרכז המכר, יהיו אלה מוגבלים בהכרח למבחר, שיועמד שם לרשותם.

61. האיסור הגורף אף אינו מקיים את מבחן המידתיות במובן הצר. הפגיעה הטמונה בזכויות יסוד חוקתיות של האדם – בחירותו הרוחנית, בכבודו, ובזכותו היסודית לשוויון - עולה על התועלת השולית, אשר עשוי המשיב להפיק ממנו.

62. גם המגבלה הקיצונית על כמות ספרי הקריאה, שאסיר רשאי להחזיק בתאו, הינה שרירותית ונוגדת את פיסקת ההגבלה שבחוק היסוד. היא איננה משרתת באופן רציונאלי את התכלית הראויה של מניעת עומס יתר בתאים, והיא עולה בהרבה על הנדרש. הדעת אינה סובלת, כי על שבי"ס להגביל אסיר לספר קריאה אחד בלבד, כדי להתמודד עם סוגיית הצפיפות בתאים. כאמור לעיל, היא אינה מאפשרת לאסיר לקיים "חיי אנוש תרבותיים" מינימאליים, כנדרש.

63. גם העובדה, כי אין המדיניות מתחשבת בהיקף הציוד האחר, המצוי בידי האסיר, מעידה על השרירותיות הטמונה בה. טלו לדוגמא אסיר, אשר אינו מעוניין להחזיק דיסקים, ספרי דת או ספרי לימוד, או אשר אינו מעוניין לשאול ספרים מספריית בית הסוהר. האם קיימת הצדקה למנוע ממנו להגדיל בהתאם את כמות ספרי הקריאה שברשותו?

64. אילו היתה מגבלה **סבירה** על כמות ספרי הקריאה, שאסיר רשאי להכניס ולהחזיק בתאו, היה ניתן להבין את רצון המשיב להתיר לאסירים בעלי אמונה דתית להחזיק ספרי דת נוספים, מעבר למכסה זו. זאת, כדי למנוע אפליה נגד מי שמחוייב, על פי אמונתו, להחזיק ברשותו תשמישי קדושה הכוללים גם ספרים. אולם, מקום שהמגבלה על החזקת ספרי קריאה היא קיצונית ודרקונית כל כך, יש בהבחנה משום פגיעה בלתי מוצדקת בזכויות האסיר, ואף פגיעה בחופש מצפונו.

65. מדיניות המשיב נשואת העתירה דן איננה מאזנת כראוי בין השיקולים והאינטרסים השונים; היא נותנת עדיפות מוחלטת ופסולה לשיקולי ביטחון ונוחות, תוך רמיסת עקרונות היסוד, המהווים את הבסיס לשיטתנו הדמוקרטית.

66. מאותם הטעמים, המפורטים לעיל, גם המגבלות המקבילות על הכנסה והחזקה של דיסקים פוגעות שלא כדין בזכויות יסוד חוקתיות של האסיר – בזכותו לחירות רוחנית, לביטוי חופשי ולקיום "חיי אנוש תרבותיים".

חובת המשיב להעביר לידי העותרות את רשימת הספרים שנפסלו

67. כאמור לעיל, המשיב כלל לא התייחס בתשובתו לבקשת הח"מ לקבל את "רשימת הספרים שנפסלו", המוזכרת בסעיף 2(ה) לפקודה 04.50.00 לפקודת הנציבות ("ספרים, כתבי עת ומשחקי חברה לאסירים").

68. זוהי זכותו המובהקת של הציבור לדעת מהם הספרים, אותם בחר המשיב לצנזר. הסמכות לפסול ספרים (ככל שיש למשיב סמכות כזאת) היא סמכות קיצונית ומרחיקת לכת, הפוגעת באופן קשה וממשי בזכויות אדם, כמפורט בהרחבה לעיל. קיימת חשיבות מיוחדת לביקורת ציבורית חופשית על אופן הפעלת סמכות זו על ידי המשיב. מנגד, אין כל טעם סביר, אשר עשוי להצדיק הסרתו של המידע זה. חובת המשיב להעביר את המידע נובעת מעקרון חופש המידע, המעוגן היום בחוק חופש המידע, תשנ"ח-1998, מזכות הציבור לדעת, ומעקרון פומביות המינהל.

לאור כל האמור לעיל, בית המשפט הנכבד מתבקש להורות למשיב כמפורט בתחילת עתירה זו.

לילה מרגלית, עו"ד
ב"כ העותרות

26 במאי 2009